

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΤΑΠΑΚΟΥΔΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΜΠΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ISSN 1986-2709

ΧΛΩΡΑΚΑΣ

Τύπος, εκδότης, ιδιοκτήτης και συντάκτης περι τα γεγονότα και ζητήματα, Κυριάκος Ταπακούδης

Βιβλίον εκδοθέν εν έτει 2012

**Περιέχει διηγήσεις και ιστορίες που
αφορούν το χωρίον της Έμπας
παρμένες κυρίως από το ιστιλόγιο
NOCTOC**

**Τύποις:
Κ. Ταπακούδης**

**Εκδόσεις:
www.chlorakasefimerida.com**

**Email:
k.tapakoudes@cytanet.com.cy
Tel: 99435899**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΕΜΠΑΣ

2. ΝΟΣΤΟΣ: ένα μη κερδοσκοπικό και μη εμπορικό πολιτιστικό ιστολόγιο

3. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ Η ΣΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΙΜΠΡΟΥ

4. ΝΟΣΤΟΣ: Η εικόνα του Χριστού του Αντιφωνητή στο χωριό Έμπα της

5. ΝΟΣΤΟΣ: Ο Κοτζάμπασης της Κύπρου Ανδρέας Σολομωνίδης από το χωριό Έμπα της Πάφου

6. ΝΟΣΤΟΣ: Άγνωστα δίστιχα (τσιαπτιστά) από το χωριό Έμπα της Πάφου

7. ΝΟΣΤΟΣ: Ο θησαυρός του παπά - Κωνσταντή, Μια κληθινή ιστορία από το χωριό Έμπα της Πάφου

8. Κύπριος Επίσκοπος Ειρηνουπόλεως (Βαγδάτης) Άνθιμος και η Διαθήκη του

9. Από το βιβλίο του Κυριάκου Ταπακούδη «ΔΟΞΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΙ»: Ο ΠΑΠΑΣΑΒΒΑΣ 1865

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΕΜΠΑΣ

Ο κοινοτάρχης της Έμπας Αντώνης Νικηφόρος, διηγείται ότι την ονομασία του το χωριό την πήρε τον καιρο της Φραγκοκρατίας οταν το χωριο ήταν ένα από τα βασιλικά χωριά, ένα μεγάλο τσιφλίκι που καλλιεργούσαν ζαχαροκάλαμο.

Όπως μας διηγούνται οι παππούδες μας, στην είσοδο του χωριού υπήρχε μια πύλη την οποία φύλαγε πάντοτε ένας φρουρός. Για να εισέλθει κάποιος στο τσιφλίκι, έπρεπε να περάσει από τον έλεγχο του σκοπού, ο οποίος αν έκρινε σωστό να περάσει του έλεγε "έμπα", (πέρασε / είσελθε).

NOCTOC: ένα μη κερδοσκοπικό και μη εμπορικό πολιτιστικό εστολόγιο
(<http://noctoc-noctoc.blogspot.com>)

Ο «Νόστος» είναι ένα ιστολόγιο με μεγάλη προσφορά στην κυπριακή λαογραφία. Έχει μεν σαφή αντικατοχικό προσανατολισμό όπως φαίνεται στα δεξιά του blog, αλλά δε λαμβάνει θέση σε πολιτικά ζητήματα. Περιέχει συνεχή, πρωτότυπα θρησκευτικά αφιερώματα, καθώς και γεωγραφικά αφιερώματα στην κατεχόμενη γη και εκκλησίες της Κύπρου. Στον «Νόστο» είναι καταγραμμένο επίσης μεγάλο μέρος της κυπριακής λαογραφίας και λαϊκής μας παράδοσης.

Κάποιες ενδιαφέρουσες αναρτήσεις που βρήκαμε και σας προτείνουμε είναι που αφορούν το χωριό της Έμπας:

Πηγή, Από το βιβλίο του Κυριάκου Ταπακούδη «Γνωρίζοντας την Πάφο»:

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ Η ΣΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΙΜΠΡΟΥ

Στην τοποθεσία Πετριδία μεταξύ της πόλεως της Πάφου και της Έμπας, βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, ένα πανέμορφο αρχαίο εκκλησάκι αγνώστου χρονολογίας, ενώ δίπλα στη βόρεια μεριά του, βρίσκεται η σπηλιά του Αγίου Λιμπρού.

Το εκκλησάκι είναι κτισμένο στα ριζά του οροπεδίου των Πετριδιών, ενώ η σπηλιά του Αγίου Λιμπρού ένα φυσικό σπήλαιο-λαγούμι, είναι λαξεμένο από τη φύση μέσα στους απότομους ψηλούς βράχους που πάνω τους κάθεται ο οικισμός των Πετριδιών που αποτελείται από κατοίκους της Έμπας.

Το εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου σήμερα αποτελείται από τρία μέρη. Το αρχαιότερο είναι το ανατολικό που μέσα υπάρχει αρχαίος κτιστός τάφος και αποτελεί το ιερό βήμα του ναού, το κεντρικό τμήμα που κτίστηκε αργότερα, ενώ στη συνέχεια ένας μικρός προθάλαμος. Ο νεκρικός θάλαμος ανήκει στη Ρωμαϊκή Παλαιοχριστιανική περίοδο, το κεντρικό μέρος κτίστηκε ίσως στις αρχές της Μέσης Βυζαντινής περιόδου, ενώ ο προθάλαμος ανήκει ίσως, στην εποχή της Φραγκοκρατίας

Αρχικά η εκκλησία ήταν τοιχογραφημένη. Σήμερα σώζονται στους τοίχους ο άγιος Μερκούριος και άλλος ένας άγνωστος στρατιωτικός άγιος, καθώς και ένας έφιππος άγιος αρκετά φθαρμένος, ίσως ο άγιος Γεώργιος. Πρόσφατα ασβεστοχρίσματα έχουν σχεδόν εξαφανίσει τις τοιχογραφίες αυτές. Η παράδοση λέει ότι τα μάτια των αγίων καταστράφηκαν από τους Τούρκους.

Στα πιο παλιά χρόνια κατά την ημέρα της γιορτής του Αγίου Γεωργίου μετά την ακολουθία, γινόταν στο προαύλιο της εκκλησίας πανηγύρι.

Ο γύρω χώρος της αυλής των δύο Αγίων έχει συντηρηθεί και κτιστεί με πέτρινα παραδοσιακά τοιχία από το Κοινοτικό συμβούλιο Έμπας, προσφέροντας στους επισκέπτες μια ωραία εικόνα που συνάδει με το ιστορικό μυστήριο της παράδοσης και το όλο φυσικό περιβάλλον της περιοχής.

Ο Άγιος Λιμπρός είναι ένας τοπικός Άγιος της Πάφου και ένας χώρος λατρείας του ευρίσκεται πίσω από το αρχαίο εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου. Υπάρχει μια μεγάλη

σπηλιά που ονομάζεται η Σπηλιά του Αϊ Λιμπρού και εκεί λατρεύεται ο Άγιος αυτός. Μέσα στα έγκατα της σπηλιάς υπάρχουν σταλακτίτες και σταλαγμίτες. Το μήκος της είναι πολύ βαθύ και μετά από κάμποση απόσταση στενεύει πολύ, γι αυτό κανείς δεν ξέρει τι υπάρχει πάρα κάτω. Από το μεγάλο στόμιο της αναβλύζει ολόχρονα νερό και θεωρήθηκε Αγίασμα όταν

σε παλαιότερες εποχές κάτοικος που ζούσε δίπλα στη σπηλιά έφτιαξε μια λίμνη και έριχνε μέσα το νερό της πηγής, που ύστερα το χρησιμοποιούσε για πότισμα. Όταν πέρασε καιρός πρόσεξε ότι το δέρμα στα χέρια του που είχε πρόβλημα και ήταν γεμάτο πληγές και γιατρεία δεν εύρισκε, άρχισε να θεραπεύεται. Σκέφτηκε ότι αιτία ήταν το νερό της πηγής, ή η λάσπη των χωραφιών, ή και τα δύο. Τα χρησιμοποίησε σε όλο το κορμί του που είχε πληγές, και σε λίγο καιρό έγινε τελείως. Ήταν σίγουρος ότι το τεξιμιό νερό ήταν Αγίασμα και τον γιάτρεψε, διέδωσε το γεγονός, αρχίισε ο κόσμος που είχε δερματικές ασθένειες να έρχεται στη σπηλιά για να πάρει Αγίασμα. Ήσαν πολλοί όσοι γιατρεύτηκαν, έτσι είναι ίσως που ονόμασαν την σπηλιά του Αϊ Λιμπρού, δηλαδή του Αγίου που γιατρεύει τη λέπρα, εξ ου και το όνομα του. Το νερό της πηγής από τότε θεωρείται ως το αγίασμα του Αγίου Λιμπρού και πιστεύεται ότι με αυτό καθαρίζονται κάθε λογής δερματικά νοσήματα, πιστεύεται ακόμη ότι ο Άγιος γιατρεύει τους πονοκεφάλους.

Η τοπική παράδοση λέει ότι όταν τους παλιούς καιρούς που Σαρακηνοί και πειρατές αποβιβάζονταν στις ακτές της Πάφου για να λεηλατήσουν, να κλέψουν, να βιάσουν και να σκοτώσουν τους ανήμπορους και ανυπεράσπιστους ιθαγενείς, οι κάτοικοι της Έμπας εύρισκαν καταφύγιο σε αυτή τη σπηλιά που από την άγρια βλάστηση που ήταν βλαστημένη γύρω της, ήταν εξ ολοκλήρου κρυμμένη από ανθρώπου μάτι. Σε μια από τις επιδρομές των Πειρατών, κάποιος πλούσιος κάτοικος έκρυψε στη σπηλιά του Αγίου Λιμπρού ένα σακί χρυσές λίρες. Όμως επειδή ήταν ένας άδικος τοκογλύφος, ο Άγιος Λιμπρος τον τιμώρησε και δεν τον άφησε να τις βρει ύστερα που έφυγαν οι Πειρατές, όσο κι αν έψαξε. Πιστεύεται ότι το σακί με τις χρυσές λίρες είναι ακόμη κρυμμένο στη σπηλιά, γι αυτό ακόμη πολλοί πηγαίνουν εκεί και ψάχνουν να το βρουν.

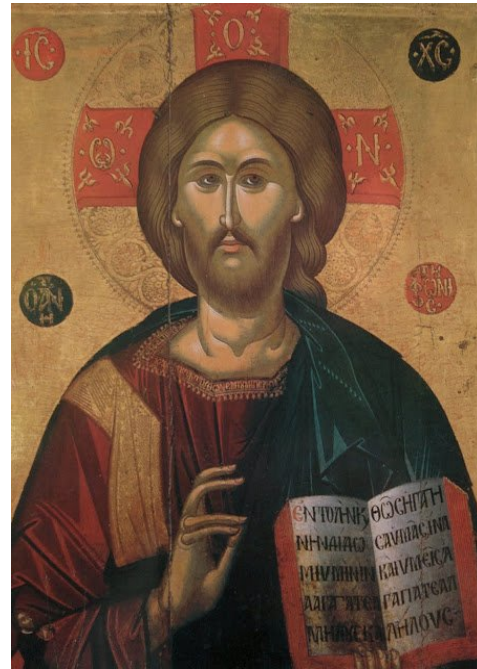
Γενικά δεν υπάρχουν πληροφορίες από που είναι και τότε έζησε ο Άγιος Λιμπρός, εικάζεται ότι ίσως να ήταν ένας από τους τριακόσιους Αλαμάνους που ήρθαν από την Παλαιστίνη κι ασκήτεψαν σε διάφορα μέρη της Κύπρου.

Πηγή, ΝΟCTOC:

Η εικόνα του Χριστού του Αντιφωνητή στο χωριό Έμπα της Πάφου

Στο χωριό Έμπα, στην επαρχία της Πάφου, μπορεί κανείς να βρει την αρχαία βυζαντινή εκκλησία της Παναγίας Χρυσελευούσης. Η εκκλησία χτίστηκε τον 12 ο αιώνα και σχεδόν όλοι οι τοίχοι στο εσωτερικό της είναι καλυμμένοι με τοιχογραφίες. Μερικές από αυτές είναι ανεκτίμητες για τη θρησκευτική και την ιστορική τους αξία, όπως αυτή του Παντοκράτορα και του Αγίου Γεωργίου που βρίσκεται δίπλα στον άμβωνα και οι οποίες χρονολογούνται από τον 13 ο αιώνα. Το ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο τέμπλο είναι από τον 16 ο αιώνα και περιέχει ορισμένες εικόνες που χρονολογούνται από τον 14 ο αιώνα. Η πιο αξιοσημείωτη είναι η εικόνα του Χριστού του Αντιφωνητή που κρατά το Ευαγγέλιο στο αριστερό του χέρι. Την εικόνα αυτή (την οποία μπορείτε να δείτε πιο πάνω) την ζωγράφισε ο αγιογράφος Τίτος το 1536. Ο μεγάλος Έλληνας βυζαντινολόγος και ακαδημαϊκός κ. Γεώργιος Σωτηρίου υποστηρίζει ότι η εικόνα αυτή είναι η ωραιότερη φορητή εικόνα ολόκληρης Κύπρου.

Πηγή, ΝΟCTOC:

Ο Κοτζάμπασης της Κύπρου Ανδρέας Σολομωνίδης από το χωριό Έμπα της Πάφου

Κοτζάμπασης, πρόκριτος της Λάρνακας και κατόπιν της Λευκωσίας, ο Ανδρέας Σολομωνίδης (ή Σολομονίδης όπως ο ίδιος υπέγραφε) ήταν γιος ενός παπά Σολωμού από το χωριό Έμπα της επαρχίας Πάφου, ο οποίος φαίνεται να ήταν γόνος παλαιάς και ευγενούς οικογένειας της Κύπρου. Είχε συγγένεια με τον (καταγόμενο επίσης από την Έμπα) μητροπολίτη Ειρηνοπούλεως Άνθιμον. Παιδιά του παπά Σολωμού (που αναφέρεται στη διαθήκη του μητροπολίτη Ανθίμου το 1784) ήταν ο Ανδρέας (πρωτότοκος), ο Νικόλαος (γνωστός ως λογιώτατος λόγω της πλατειάς μορφώσεως του και της ποιητικής του ικανότητας. Διετέλεσε και προσωρινός δραγομάνος της Κύπρου επί τριετία (1805 -1808), η Ελένη, ο Μάρκος (που απέκτησε μεγάλη ισχύ και πολιτική δύναμη, ως συνεργάτης και βοηθός του αδελφού του Ανδρέα) και ο Χριστόδουλος (απογόνος του οποίου ζουν μέχρι σήμερα στην Έμπα).

Ο Ανδρέας Σολομωνίδης πιθανότατα γεννήθηκε στην Έμπα. Ο Ανδρέας ήταν ευκατάστατος διότι ο πατέρας του είχε το σιφλίκι "Βασιλικόν", αλλά επλούτησε κυρίως από τις οικονομικές του δραστηριότητες. Πάντως η καταγωγή του και οι εκείθεν σχέσεις του συνετέλεσαν στην ανάδειξήν του. Έζησε στη Λάρνακα, όπου απέκτησε ισχύ ιδίως μετά το γάμο του με την κόρη του προκρίτου της Λάρνακας Πετράκη Καρύδη. Από τη Λάρνακα μετοίκησε το 1811 στη Λευκωσία, όταν διορίστηκε γραμματικός του σεραγίου. Όπως σημειώνει και ο Ε. Γ. Πρωτοψάλτης (Η Κύπρος εις τόν Αγώνα τού 1821, Αθήνα, 1971, σ. 101), η θέση του γραμματικού του σεραγίου στην πραγματικότητα σήμαινε το γραμματέα επί των φορολογικών υποθέσεων της Αρχιεπισκοπής, διότι η Αρχιεπισκοπή είχε την ευθύνη για τους φόρους και τις φορολογίες των ραγιάδων. Ο ίδιος μελετητής σημειώνει επίσης (ό π. π.) ότι μετά την πτώσιν τού δραγουμάνου [Χατζηγεωργάκη] Κορνεσίου (1809), και του αρχιεπισκόπου Χρυσάνθου (1810), η επικράτησις τού [νέου] αρχιεπισκόπου Κυπριανού εστέρησε τούς Σολομωνίδας καί τούς συγγενείς αυτών Οικονομίδας τής ηγετικής θέσεως, ήν είχαν πρότερον εις τά κοινά πράγματα καί περιήγαγεν αυτούς εις δευτέραν μοίραν. Τώρα τήν πρώτην θέσιν κατέλαβον οι ανεψιοί

τού νέου αρχιεπισκόπου Κυπριανού, οι Θησεΐς. Εκ τούτου εδημιουργήθησαν μεταξύ των δύο μερίδων ισχυρά πάθη, τά οποία απέβησαν εις βάρος τής κυπριακής ενότητος κατά τούς δυσκόλους εκείνους καιρούς.

Όστόσο ο Ανδρέας Σολομωνίδης κατέλαβε, τον επόμενο χρόνο της αναρριχήσεως του Κυπριανού στον αρχιεπισκοπικό θρόνο, το σημαντικό αξίωμα του γραμματικού του σεραγίου που τον έφερε - όπως κι ο Ε. Γ. Πρωτοψάλτης σημειώνει - σε θέση ισχύος, με άμεση ανάμιξη του στα κοινά και στενή επαφή προς τη διοικούσα Εκκλησία (δηλαδή με τον ίδιο τον αρχιεπίσκοπο Κυπριανόν και τον κύκλο του). Στα κατάστιχα της Αρχιεπισκοπής ο Σολομωνίδης ανευρίσκεται συχνά, αναφερόμενος με τον τίτλο του γραμματικού του σεραγίου. Αλλού αναφέρεται ως Κοτζάμπασης της Κύπρου, όπως σε επιστολή από τη Σάμο του ιερομονάχου Ιλαρίωνος του Κυπρίου (25 Μαρτίου 1820) προς το Νικόλαο Θησεά στην Τεργέστη, που αναφέρεται στην ίδρυση Ελληνικής Σχολής στη Λεμεσό. Στον παρατιθέμενο στην επιστολή μακρύ κατάλογο των όσων ενίσχυσαν τη Σχολή περιλαμβάνεται και ο φιλόμουσος καί μέχρις ενθουσιασμού φιλογενής κύριος Ανδρέας Σολομωνίδης ο Κοτζάμπασης τής Κύπρου γρ[όσια] 22. 500. Μάλιστα αναφέρεται δεύτερος στη σειρά, μετά τον αρχιεπίσκοπο Κυπριανόν που εισέφερε μόνο 6. 000 γρόσια (Λ. Φιλίππου, Τα Ελληνικά Γράμματα εν Κύπρω, 1930, σ. 238).

Το 1821, μετά την έναρξη της επανάστασης στην Ελλάδα και την κρίση στην Κύπρο, που οδήγησε τελικά στην εκτέλεση του αρχιεπισκόπου Κυπριανού τον Ιούλιο, των άλλων ιεραρχών και εκατοντάδων κληρικών και λαϊκών, αρκετοί Έλληνες Κύπριοι εξισλαμίσθηκαν προκειμένου να σώσουν τη ζωή και την περιουσία τους. Μεταξύ αυτών ήταν και ο Ανδρέας Σολομωνίδης που μετονομάστηκε σε Χουρσίτ αγά, κι ο αδερφός του Μάρκος που μετονομάστηκε σε Αχμέτ αγά. Ο κ. Γ. Παπαχαράλαμπος γράφει ότι ο Ανδρέας εξισλαμίσθη το 1821 δια να σώσει την ζωή του. Έπειτα οι Τούρκοι συνέλαβαν και τον Μάρκο, δια να τον αποκεφαλίσουν, αλλά τον είδεν ο Ανδρέας και τον έσωσεν, αφού ο Μάρκος εξισλαμίσθη. Δια το λόγον αυτόν εχάρισαν τους φόρους εις όλους τους κατοίκους της Έμπας επί Τουρκοκρατίας μετά το 1821. Είναι επίσης γνωστόν ότι προστάτευσαν την εκκλησία του χωριού

τους και δεν την άφησαν να καταστραφεί από τους Τούρκους.
Ο Ανδρέας Σολομωνίδης/Χουρσίτ αγάς κατόρθωσε να σώσει τη ζωή και τη μεγάλη περιουσία του. Το τίμημα όμως για την πράξη του να ασπασθεί τον ισλαμισμό και ν' απαρνηθεί (τυπικά έστω μόνο, όπως προκύπτει από τις μετέπειτα πράξεις του) τη χριστιανική του θρησκεία και την ελληνική εθνικότητά του, υπήρξε βαρύ. Η σύζυγός του, Μαρία, κόρη του Πετράκη Καρύδη, και οι δυο θυγατέρες τους, τον εγκατέλειψαν - προκειμένου ν' αποφύγουν οι ίδιες τον εξισλαμισμό ή και από ντροπή ίσως - και διέφυγαν εκτός Κύπρου. Κατέληξαν στο Λιβόρνο της Ιταλίας όπου ο Σολομωνίδης τους έστελλε κάθε μήνα χρήματα για να συντηρούνται. Υπάρχει αμφιβολία εάν τον εγκατέλειψαν ή εάν ο ίδιος τις έστειλε εκτός Κύπρου (Ε. Γ. Πρωτοψάλτης, ό.π., σ. 103) προκειμένου να τις προστατεύσει. Ο ίδιος, πάντως, σύντομα νυμφεύθηκε και δεύτερη φορά στην Κύπρο, παίρνοντας ως άλλη σύζυγό του την Κατερίνα Χάββα, πρώην μνηστή του αγωνιστή Νικολάου Θησέως. Ο γάμος έγινε εκβιαστικά, με απαίτηση του ίδιου του Σολομωνίδη, ο οποίος κι απέκτησε ακόμη μεγαλύτερη δύναμη μετά τον εκτουρκισμό του. Ο Γ. Κηπιάδης, στα Απομνημονεύματα τον κατηγορεί ότι μετά τον εκτουρκισμό του και τη μετονομασία του σε Χουρσίτ αγά, καταδίωξε σφοδρά τους ομογενείς του, μάλιστα επισημειωθέντες της περιουσίας πολλών θυμάτων.
Από την άλλη όμως, ο Ανδρέας Σολομωνίδης δε φαίνεται να είχε προσχωρήσει στον Ισλαμισμό ειλικρινά και κατά συνείδηση, αλλά μάλλον παρέμεινε κρυπτοχριστιανός. Σε επιστολή του προς τον κυβερνήτη της Ελλάδος Ιωάννη Καποδίστρια, ημερομηνίας 19 Αυγούστου 1828 (που εστάλη μαζί με την επιστολή του αρχιεπισκόπου και των λοιπών παραγόντων, την οποία και αυτός είχε προσυπογράψει), ο Σολομωνίδης έγραφε και αυτά: . . . Εις τήν θέσιν μου δέν δύναμαι άλλο, ειμή νά παίξω τήν βαρβαρότητα προς μικράν ελάφρωσιν τών μαστιζομένων, νά παρηγορώ και νά συμπράττω πάντοτε προς όφελος... Ισχυρίζεται, δηλαδή, ότι υποκρινόταν μπροστά στους Τούρκους προκειμένου να βοηθά τους συμπατριώτες του. Στην ίδια επιστολή του ομιλεί για περιστάσεις δεινές που και κατόρθωσαν να αλλοιώσουν τα σώματα και τά ονόματά τινων Κυπρίων, δέν ημπόρεσαν μολοντούτο νά βλάψουν τόν εσωτερικόν άνθρωπον. Υπονοεί, προφανώς, τον εαυτό του, που στα κρυφά παρέμεινε Χριστιανός. Είναι επίσης χαρα-

κτηριστικό το ότι δεν απερρίφθη από τους ηγέτες των Ελλήνων της Κύπρου. Μάλιστα προσυπογράφει την επιστολή που εστάλη κρυφά εκ μέρους των ηγετών αυτών προς τον Ιωάννη Καποδίστρια, ικετεύοντάς τον να βοηθήσει την Κύπρο. Η ομαδική εκείνη επιστολή είναι γραμμένη με το χέρι του Σολομωνίδη, πράγμα που φανερώνει ότι αυτός ήταν και ο συντάκτης της. Ταυτόχρονα ο ίδιος έστειλε και δική του προσωπική επιστολή στον Καποδίστρια, την ίδια ημερομηνία. Το πλήρες κείμενο της επιστολής αυτής έχει ως εξής:

Εξοχώτατε!

... Ως προς άνδρα προωρισμένον διά τό 'Εθνος καί όστις κατά μίμησιν τού πραοτάτου Ιησού δέχεται και παιδία προσερχόμενα, λαμβάνω τήν τόλμην νά παρησιασθώ προς τήν υμετέραν εξοχότητα.

Εν ώ συγχαίρω μέ τήν φιλάτην [πατρίδα] απολαβούσαν τούς καρπούς τών αγώνων της διά τής ευλογίας τού μεγαλοδυνάμου Θεού, συγχαίρω και μέ τα τέκνα της, διότι υπό τό όνομα ανδρός εναρέτου απολαμβάνουν καί τούς γλυκυτέρους καρπούς τής ευνομίας (μόνον τούτο λυπούμαι λύπην ατελεύτητον, διότι έν τή νήσω τής Κύπρου βασιλεύουν ο αφανισμός καί η λύσσα. Περιστάσεις δειναί, άν καί κατώρθωσαν νά αλλοιώσουν τά σώματα καί τά ονόματά τινων Κυπρίων, δέν ημπόρεσαν μολοντούτο νά βλάψουν τόν εσωτερικόν άνθρωπον (μάρτυρες τά εκδοθέντα έγγραφα εις τό έτος [1]825 υπέρ τού μαστιζομένου τούτου λαού καί ο πατριώτης κύριος Χ' Μάλης, εις τού οποίου τήν εμπιστοσύνην αφιερώθηκαν καί σώζονται.

Τά πράγματα αυτά καθ' εαυτά, αντενεργήσαντα εις τό σκοπούμενον, ενέκρωσαν τās ενεργείας καί ούτως έτι μένει η νήσος υποκειμένον τών στεναγμών. 'Ηδη δέ υψώσασσα χείρας καί μέ δάκρυα εξαιτούσα το έλεος του Θεού, δοκιμάζει εκ νέου τήν τύχην της, έχουσα βεβαίαν ελπίδα εις τās αρετάς καί ευσπλαχνίας τής υμετέρας εξοχότητος. Κρούει καί ζητεί διά νά εύρη ανοικτάς αγκάλας(θέλει διά νά θελήση καί ο Θεός καί οι κρατούντες καί διανέμοντες τās τύχας τών εθνών.

Εξοχώτατε! 'Εν μέσω πολλών κινδύνων επάσχισα νά εγκαρδιώσω τό Ιερατείον καί τούς Προκρίτους, διά νά προσφέρουν τās ικεσίας τού λαού έμπροσθεν τού Ελληνικού βήματος καί νά ζητήσουν δι' αυτού τό έλεος τού θεού διότι εις τήν θέσιν μου δέν δύναμαι άλλο, ειμή νά παίξω τήν βαρβαρότητα προς μικράν ελάφρωσιν τών μαστιζομένων, νά παρηγορώ καί νά συμπράττω πάντοτε προς όφελος, ελπίζων μετά Θεόν τήν συνδρομήν τών δυνατών.

Λοιπόν, αν η πρόνοια τής Κυβερνήσεως εφεύρη τά μέσα τού νά ελευθερωθή τού ζυγού καί αύτη η νήσος, η οποία ήδη προστρέχει μέ δάκρυα εις τήν φιλανθρωπίαν τής ημετέρας εξοχότητος, επλήρωσε καί ο δούλος του υπό τό μυσαρόν πρόσχημα μέρος τών ιερωτέρων χρεών τού ανθρώπου πρός τήν πατρίδα του.

Έχω τήν μεγαλυτέραν τιμήν νά υποσημειούμαι τής υμετέρας εξοχότητος ταπεινότατος δούλος,

Ανδρέας ο Σολομονίδης

Έν Λευκωσία τής Κύπρου
τή 19 Αυγούστου 1828
Πρός τόν Εξοχώτατον Κυβερνήτην τής
Ελλάδος
Κύριον Κύριον Ι. Α. Καποδίστριαν

Το έγγραφο του Σολομωνίδη/Χουρσίτ αγά φανερώνει ότι αυτός είχε, στα κρυφά, παραμείνει Χριστιανός και πατριώτης. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι 7 περίπου χρόνια μετά τον εξισλαμισμό του, στα εμπιστευτικά έγγραφα υπογράφει με το πραγματικό του ονοματεπώνυμο. Επίσημα όμως δεν επανήλθε στους κόλπους της Εκκλησίας αλλά παρέμεινε ενταγμένος (έστω και τυπικά μόνο) στον Ισλαμισμό, μέχρι το τέλος της ζωής του που ήλθε μετά το 1847 (σύμφωνα προς εγγραφές στα κατάστιχα της Αρχιεπισκοπής, όπου φαίνεται ότι ο Σολομωνίδης εξακολουθούσε μέχρι τότε να είναι σημαντικός παράγων και πρωτεύον πρόσωπο στη διαχείριση των κοινών στην Κύπρο.

Ευαγγέλιο του 1539 αφιερωμένο στην εκκλησία της Έμπας από την οικογένεια των Σολομωνίδων με την υπογραφή: Χ" Σολομών Χ" Χριστοδούλου παπά Σολομών.

Πηγές:

Ανδρέας, Νικόλαος, Χριστόδολος και Μάρκος Σολομονίδαι
Κώστας Π. Κύρρης
Κυπριακαί Σπουδαί, Τόμος ΛΓ' , 1969
Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια

Πηγή, ΝΟCTOC:

Άγνωστα δίστιχα (τσιαπτιστά) από το χωριό Έμπα της Πάφου

Ε... τζ' η Τζοίλη που να τζύλησε
τζ' η Τάλα που να χάθει
Μ' η Έμπα εν καλό χωρκό
να ζήσει να γεράσει.

Ε... κατατροσσήζω το νερό
τζιαι πα στες πουρνελλούες
ίντα γλυτζιά φιλίματα
έχουν οι Έμπατούες.

Ε... στην Χώρα Χωραΐτισες
στην Πέγεια Πηγειωτούες
τζιαι μεσ' την Έμπα που λαλούν
άσπρες τζιαι γιαλλουρούες.

Ε... την βρύση των Εμπάτισσων
έκαμά την μπουσάνι
τζι' απόσει πόνο στην καρκιάν
ας πα να πκει να γιάνει.

Ε.. μέσα στην Έμπα που λαλούν
ούλλον τρεμιθολόϊ
τζι' έσσει κοπέλλες όμορφες
κότζιηνες σαν το ρόϊ.

Πηγή, ΝΟCTOC:

**Ο θησαυρός του παπά-Κωνσταντή-
Μια αληθινή ιστορία από το χωριό Έ-
μπα της Πάφου**

Η Μαριάννα, η περβολάρισα είναι τώρα γερόντισσα πια ενενήντα σχεδόν ετών. Τον περισσότερο χρόνο της ημέρας τον περνά στο μικρό της σπίτι ενασχολούμενη με διάφορα οικιακά ή ξαπλωμένη συλλογίζεται τα περασμένα. Κι όταν έλθει ξένος και μάλιστα είναι φιλομαθής έχει πολλές ιστορίες παλαιές να του λέγει.

Κάποτε, πάνω - κάτω, στα 1880 στο χωριό Έμπα ήσαν τρεις παπάδες. Οι δύο εκ των τριών ήσαν αδέρφια, ο παπά- Γιάννης και ο παπά- Κωνσταντής. Φαίνεται ότι τρεις παπάδες για ένα χωριό με μία εκκλησία ήσαν πολλοί. Ο ένας επερίσσευε και αυτός ήταν ο παπά- Κωνσταντής καθότι νεότερος. Αγαπούσε την παπαδική, αλλά δεν ήθελε με κανέναν τρόπο να έλθει σε σύγκρουση με τους άλλους παπάδες και κυρίως με τον μεγαλύτερο αδελφό του. Από καιρό είχαν αποφασίσει να μετοικήσει γι' αυτό και εξέλαβε ως θεόσταλο δώρο την ακοή πως θέλουσι παπά σ' ένα χωριό της ορεινής Πάφου, τον Στατό. Κι ο Στατός ευρίσκετο αρκετά μακριά από την Έμπα. Ήταν λοιπόν από τα πολύ δύσκολα να πηγαينόερχεται μian απόσταση των τριάντα και πλέον μιλίων (50 χιλιόμετρα) αν και την εποχή εκείνη δεν ήταν παντελώς ασυνήθιστο. Ο παπά- Κωνσταντής όμως και η παπαδιά του ενόμιζαν χρυσή ευκαιρία την μετοίκηση έχοντας κρυφή την ελπίδα να μεταλλάξει κι η τύχη των. Διότι μαζί με τις άλλες δυσκολίες είχαν και τούτο το πρόβλημα - τα παιδιά που εγεννούσαν απέθνησκαν πρόωρα.

Αποχαιρέτησε λοιπόν, το λευικό ζεύγος, μian καλή πρωία συγγενείς και συγχωριανούς, οι οποίοι ομοθυμαδόν τους εξεπροβόδισαν ίσα μ' ένα μίλι δρόμο. Απ' εκεί συνέχισαν πεζοπορούντες με το υποζύγιό τους και τα λίγα υπάρχοντα τους επ' αυτού κι από τη χαμηλή Πάφο έφτασαν στην ορεινή, μετά μιας ημέρας δρόμο.

Παρελήφθηκαν από τους Στατιώτες και φιλοξενήθηκαν ως έπρεπε. Τους έδωσαν και σπίτι να μένουν. Σύντομα οικειώθηκαν με το νέο τους χωριό. Αγαπήθηκαν κι αγάπησαν. Και με τους ανθρώπους καλά και με τους αγίους καλύτερα, δηλαδή τον Ζηνόβιο και τη Ζηνοβία που τιμά το χωριό. Και τα χρόνια κυλούσαν ειρηνικά, πλην

όμως, αν και άλλαξαν τόπο και χωριό, κι απέκτησαν κτήματα και κτηνά και σπίτια και χρυσά, η τύχη των δεν άλλαξε, παιδιά δεν απέκτησαν.

Κατ' εκείνο τον καιρό ακούστηκε πως απέθαναν σύγκοντα κι ο πατέρας κι η μητέρα μιας οικογένειας στο χωριό Μεσόγη, διένειμαν οι συγγενείς τα ορφανά ώδε κακείσε. Τότε μήνυσε κι ο παπά - Κωνσταντής και του έφεραν ένα παιδί αρσενικό και το υιοθέτησε. Επέρασέν το από μανίκι του ράσου του, εδιάβασέν του και την σχετική ευχή περί υιοθεσίας και τον εκράτησε στο σπίτι του. Η παπαδιά τον εμεγάλωνε ως δικόν της κι ο παπάς τον εσπούδαζε στα γράμματα και τα λοιπά εκκλησιαστικά πράγματα.

Τα χρόνια επέρασαν, ο υιοθετημένος ενηλικιώθη, ενυμφεύθη, ετεκνοποίησε. Παρέλαβε και ανέλαβε τα υπάρχοντα του παπά όλα, κινιτά και ακίνητα κτηνά και κτήματα, τα σπίτια και τα χρήματα. Ο παπάς κι η παπαδιά εγέρασαν, εκκληροδότησαν πάντα όσα είχαν μαζί και τις ελπίδες των για ειρηνική γηροκομία στον θετό υιό τους. Μάταια όμως, διότι ο μοναχογιός απεδείχθη ανεπρόκοπος και αχάριστος.

Μόλις και μετά βίας ανέχθηκε την παπαδιά, η οποία αφού έμεινε στο κρεβάτι για λίγο καιρό απέθανε. Αμέσως μετά την κηδεία της, κι ενώ ο παπάς ευρίσκετο σε ανημπόρια και θλίψη, ο θετός υιός τον ανέβασε σ' ένα γέρικο γαϊδούρι και τον απέπεμψε έξω του χωριού.

Μόνος, γέρος, ασθενής και τελείως ακτήμων ευρέθηκε ο παπά- Κωσταντής καβάλα στο γέρικο ζώο να οδεύει το δρόμο της επιστροφής από την ορεινή Πάφο στη χαμηλή. Κατάκοπος αυτός και το ζώο έφτασε στο πρώτο του χωριό, στη γενέτειρά του Έμπα, μνημονεύοντας τον λόγον «γυμνός εξήλθον... γυμνός και απελεύσομαι (Ιώβ α' 21)!!» κι ευχαριστώντας την Χρυσελεύσα της Έμπας τέλος πάντων και ένεκεν πάντων.

Οι Εμπάτες που είδαν τον γέρο παπά έσπευσαν να τον βοηθήσουν, να τον κατεβάσουν από το ζώο, εκαπαλιάζοντο να τον φιλοξενήσουν, μα ουδείς τον εγνώρισε. Αυτός τους εζήτησε και τον επήραν στο σπίτι της Ελένης του παπά - Γιάννη, της αδελφότεκνης του. Αυτή τον εδέχθηκε με συγκίνηση και με κλάματα και τον εκράτησε στο σπίτι της.

Πολλά λόγια δεν εχρειάζοντο, κατάλαβαν όλοι στο σπίτι της Ελένης τι έγινε. Έδωσαν φαί και πιυτό στον γέροντα και ρούχα καθαρά και κλίνη να κοιμάται. Για την περιουσία του δεν είπαν τίποτε, για χρήματα δεν μίλησαν καθόλου, μόνο που πρόσεξαν όλοι πως ο παπά - Κωνσταντής κρατούσε σφικτά στον κόρφο του ένα κουτί. Κι όταν επλάγιασε το τοποθέτησε δίπλα στο προσκέφαλο του. Τον έβλεπαν να το προσέχει, να το προσκυνεί που και που και να μην απομακρύνεται από αυτό. Άλλωστε, η ηλικία του πια δεν του επέτρεπε ν' απομακρυνθεί πολύ από το κρεβάτι.

Ήταν πια πολύ κουρασμένος κι από τις ταιλαιπωρίες αποκαμωμένος. Έτσι τον ενθυμάται η κόρη της Ελένης, η Μαριάννα, που ήταν, λέγει, παρούσα όταν ο παπάς κάλεσε τη μητέρα της, την αδελφότεκνή του, λίγες μέρες πριν πεθάνει και της παρέδωσε το κουτί. Στο κουτί αυτό φυλαγόταν όλος ο θησαυρός του παπά, ότι του απέμεινε από την παρελθούσα ζωή του, ότι δεν του πήραν, ότι ήταν αχρεία στο στους κοσμικούς ανθρώπους. Της το παρέδωσε ψάλλοντας με αδύνατη, πλην μελωδική φωνή : «ως στύλος ακλόνητος της Εκκλησίας Χριστού και λύχνος αείφωτος της οικουμένης, σοφέ, εδείχθης Χαράλαμπε...» Διότι, ακριβώς αυτός ήτο ο κρυφός θησαυρός του ψυχορραγούντος παπά, μικρή εικόνα και τεμάχιο του ιερού λειψάνου του Αγίου ιερομάρτυρος Χαράλαμπος.

Μετά από λίγες ημέρες ο παπά - Κωνσταντής εκοιμήθη εν ειρήνη. Έφεραν τότε τους παπάδες του χωριού να τον μιζαρώσουν, μα δεν εύρισκαν φελόνι να του φορέσουν όπως πρέπει στους ιερείς. Ο μακαρίτης δεν είχε άλλο ιερατικό ένδυμα πλην ενός τετριμμένου αντεριού. Έμεινε τότε ο παπά- Ευαγόρας να του διαβάσει το ψαλτήρι κι ο παπά- Γεώργιος επήγε στη Μητρόπολη κι είπεν του Δεσπότη, το και το. Έδωκεν του ο Δεσπότης - ήταν τότε ο κυρ Ιάκωβος ο Αντζουλάτος - ένα φελόνι και το έφερε και το εφόρεσε στον κεκοιμησμένο. Ύστερα ήλθε κι ο ίδιος ο Δεσπότης και τον εκήδευσαν.

Έτσι περιήλθε ο πολύτιμος θησαυρός στα χέρια της Ελένης, η οποία τον εφύλαξε καλά μέσα σ' ένα εντοιχισμένο ερμαράκι στο σπίτι της. Συχνά - πυκνά άνοιγε το ερμαράκι κι εθυμιάζε το ιερό λείψανο κι όταν είχε θλίψεις εκεί μπροστά στο ερμάρι εστέκετο και προσεύχετο. Κι όταν κι αυτής ήλθε η σειρά της να φύγει από τα παρόντα, παρέδωσε το ιερό κουτί στην κόρη της, την Μαριάννα. Κι αυτή συνέχισε να το φυλάγει στο ίδιο ερμαράκι.

Μια φορά, ένα απόγευμα, δύο από τις κόρες της Μαριάννας, η Ναυσικά και η Ευαγγελία, ενώ έπαιζαν στο σπίτι μόνες των - ήσαν οκτώ, δέκα χρονών - ήλθαν σε καυγά κι εβλαστήμησαν. Τότε, μόλις ξεστόμισε τη βλαστη-

μιά - το θυμάται σήμερα η Ναυσικά σα να έγινε τώρα- ακούστηκε κρότος δυνατός κι αυτομάτως άνοιξε η θύρα του ερμαριού. Το σιδεράκι που την έκλεινε, έφυγε και πετάχτηκε μέχρι την εξώπορτα, η ξύλινη θύρα κτύπησε στον τοίχο και το κουτί με το ιερό λείψανο έπεσε έξω, χαμαί.

Έντρομες οι κορούδες άρχισαν να κλαίουν κι έφυγαν έξω, όπου βρήκαν την μάνα τους και της απήγγειλαν το γεγονός. Σίγουρα οι μικρές υπήρξαν μάρτυρες του ορατού μέρους αοράτου συγκρούσεως των ακαθάρτων πνευμάτων και της ιεράς παρουσίας του ιερομάτυρος και διώκτη τούτων.

Πέρασαν χρόνια και χρόνια, οι μικρές αδελφές ενηλικιώθηκαν και δεν εβλαστήμησαν έκτοτε, η μητέρα των η Μαριάννα εγέρασε. Στο μεταξύ ανηγέρθη ναός του Αγίου Χαράλαμπους έξω του χωριού. Εκεί ανέκαθεν ευρίσκετο μια μεγάλη πέτρα που ήταν η Αγία Τράπεζα, ως λέγουν οι παλαιοί, το μοναδικό απομεινάρει του αρχαίου ναού. Έκτισαν λοιπόν εκεί ένα μικρό αρχικά παρεκκλήσι και ύστερα προσέθεσαν άλλα δυο κλίτη και αξωνάρθηκα. Έκτισαν μάλιστα και αρχονταρίκι πλησίον, ώστε να λαμβάνουν οι εκκλησιαζόμενοι ένα κέρασμα μετά το πέρας των ακολουθιών.

Με ευχαρίστηση παρακολουθούσε την ανέγερση και εξωραϊσμό του παρεκκλησίου η γερόντισσα Μαριάννα. Τελευταίως εσκέπτετο «το σπίτι του Αγίου είναι εκεί και είναι ωραίο κι εγώ τον έχω μέσα στο ερμάρι, στο φτωχό μου το σπίτι...».

Εκάλεσε λοιπόν μια μέρα τον τωρινό ιερέα της Έμπας, τον παπά - Μάριο, στο σπίτι της και του παρέδωσε το Άγιο λείψανο. Αυτός το παρέλαβε ιεροπρεπώς και σιγοψάλλοντας το τρισάγιο και το Απολυτίκιο του Αγίου Χαράλαμπους, το μετέφερε στην εκκλησία, όπου το ετοποθέτησε σε αργυρή λειψανοθήκη επί της Αγίας Τραπέζης.

Η δε γερόντισσα Μαριάννα παραμένει έγκλειστη στο σπιτάκι της. Οσάκις την επισκεφθεί κανείς ανακάζεται απί της μονής οκλαδόν και διηγείται αυτήν, μα και πολλές άλλες ιστορίες σ'όσους έχουν αυτιά που ακούουν.

Του Χαράλαμπου Επαμεινώνδα.

Το κείμενο αυτό γράφτηκε το 1999. Λίγους μήνες μετά την ιστόρηση του, η γερόντισσα Μαριάννα εκοιμήθη εν ειρήνη. Αιωνία της η μνήμη και να είναι ελαφρύ το χώμα που την σκεπάζει.

Πηγή, ΝΟCTOC:

Κύπριος Επίσκοπος Ειρηνοπόλεως (Βαγδάτης) Άνθιμος και η Διαθήκη του

Ο επίσκοπος Ειρηνοπόλεως Άνθιμος καταγόταν από το χωριό Έμπα της επαρχίας Πάφου της Κύπρου και έζησε κατά τον 18ον αιώνα. Για τον επίσκοπο Ειρηνοπόλεως Άνθιμο ήσαν μέχρι σήμερα λίγα γνωστά. Απ' ότι γνωρίζομε έχει γράψει γι αυτόν μόνον ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ο οποίος έφερε στο φως τέσσερα έγγραφα του Κύπριου Πατριάρχη Αντιοχείας Σιλβέστρου, στα οποία γίνεται μια σχετικά εκτενής αναφορά για τον επίσκοπον αυτόν. Ο Κύπριος Πατριάρχης Αντιοχείας Σιλβέστρος είχε δράσει ενεργά υπέρ της Ορθοδοξίας κατά τους χρόνους της Πατριαρχείας του (1724 - 66) και κατέβαλε πολλές προσπάθειες για την εξουδετέρωση της λατινικής εκκλησιαστικής προπαγάνδας η οποία επιτελείτο τότε μεταξύ των Αράβων Ορθοδόξων για την προσηλύτιση τους στο λατινικό δόγμα. Για το έργο του αυτό, ο Πατριάρχης Σιλβέστρος χρησιμοποίησε τις υπηρεσίες του πρώην Αρχιμανδρίτου του θρόνου Αντιοχείας Άνθιμου, τον οποίο χειροτόνησε ο ίδιος σε πιτουλάριον επίσκοπον Ειρηνοπόλεως κατά το 1765, λίγο πριν από τον θάνατό του. Η Ειρηνοπούλης όπως αναφέρει το δεύτερο από τα εν λόγω έγγραφα βρισκόταν στην Ανατολή, κοντά στον Ευφράτη ποταμό. (σημερινή Βαγδάτη). Όμως, κατά τον 18 αιώνα δεν υπήρχε πλέον Μητρόπολη εκεί, και η δε πόλη εξουσιαζόταν, όπως αναφέρει ο Πατριάρχης Σιλβέστρος στο έγγραφο αυτό, από Άραβες της ερήμου. Έτσι, στην ουσία ο Άνθιμος δεν έχει ούτε εκκλησιαστική περιφέρεια να ηγείται αλλά και ούτε ποιμνιον να ποιμαίνει ως επίσκοπός του. Το μόνο που κατείχε ήταν ο τίτλος ενός επισκοπικού θρόνου που στην πραγματικότητα δεν υφίσταντο πλέον και για αυτό ήταν πιτουλάριος επίσκοπος.

Ο Αρχιμανδρίτης Άνθιμος ήταν, όπως μας πληροφορεί το πρώτον έγγραφο του Πατριάρχη Σιλβέστρου, «Ανήρ θεοσεβής και τα θεία καλώς πεπαιδευμένος» και συνεχίζει να τον επαινεί ότι είναι σεμνός και ότι προάγει τη νουθεσία και την ωφέλεια των ορθοδόξων. Με τον ίδιο τρόπο εκφράζεται ο Πατριάρχης Σιλβέστρος και στο δεύτερο του έγγραφο και γράφει ότι ήταν «πιστός και θεοφόρος» ενώ μας πληροφορεί ότι επέδειξεν άκραν υποταγή και κατ' εντολή του Πατριάρχη «εσύναζεν ελεημοσύνην από τους φιλελεήμονας χριστιανούς» την οποία και έδωσε σε αυτόν. Φαίνεται ότι το

Πατριαρχείο Αντιοχείας αντιμετώπιζε τότε δεινές οικονομικές συνθήκες, γι αυτό οι ελεημοσύνες των χριστιανών ήταν πολύ ευπρόσδεκτες. Άλλωστε ήταν πολλές οι φορές που οι Πατριάρχες της Αντιοχείας επλανώντο με το σάκκο της ελεημοσύνης σε μακρινές χώρες εν μέσω πολλών κινδύνων και κακουχιών για να μαζέψουν χρήματα για τα χρέη του θρόνου. Στο δε τέταρτο έγγραφο του, ο Πατριάρχης Σίλβεστρος αναφέρει ότι ο Άνθιμος ήταν «ανήρ τίμιος και ευλαβής, ευσχήμων και σεμνοπρεπής και παντοία αρετή κεκοσμημένος». Για τις αρετές του αυτές τον συνιστά στο ποίμνιον του Πατριαρχείου του ως ικανό να ωφελήσει μέσω του λόγου του αλλά και μέσω του παραδείγματος της αρετής του.

Αφορμή για τη χειροτονία του Αρχιμανδρίτου Άνθιμου σε επίσκοπον Ειρηνουπόλεως εδόθη από τον ίδιο αφού έκαμε αίτηση στον Πατριάρχη να τον χειροτονήσει σε επίσκοπο για να μπορεί να πηγαίνει και να εφησυχάζει όπου ήθελε. Η χειροτονία του σε επίσκοπο του παρείχε την ευκαιρία να πηγαίνει όπου ήθελε ενώ η χειροτονία το δόθηκε για να έχει «μόνιμον διηνεκή ασφάλεια» όπως αναφέρει ο Πατριάρχης Σίλβεστρος στο πρώτο του έγγραφο. Φαίνεται ότι τον Αρχιμανδρίτη και έπειτα επίσκοπον Άνθιμον τον κατέτρεχαν οικονομικές δυσχέρειες αφού ο Πατριάρχης Σίλβεστρος συνεχίζει να γράφει στο ίδιο έγγραφο ότι ο Άνθιμος «διετέλει εν ενδεία και στερήσει των προς ζωάρκειαν αναγκαίων». Για αυτό συνιστά ο ίδιος σε εγκύκλιό του προς τους χριστιανούς της επαρχίας του να τον συνδράμουν γενναιόδωρα για να εύρει «πόρον και τρόπον των αναγκαίων αυτού». Και όχι μόνον αυτό, αλλά αμέσως και χωρίς περιστροφές, ο Πατριάρχης Σίλβεστρος ενώ ευρίσκετο στην Κωνσταντινούπολη για εξεύρεση τρόπου καταπολέμησης της λατινικής προπαγάνδας πάνω στους Ορθοδόξους Άραβες, απέστειλε από μέρους του εγκύκλιο η οποία απευθυνόταν προς τους επιτρόπους, κληρικούς, ιερείς, ιερομονάχους και τους χριστιανούς της επαρχίας του και συνιστούσε να δεχθούν τον Άνθιμον «μετά της προσηκούσης τιμής και ευλαβείας και αγάπης προσηκούσης τω αρχιερατικώ αυτού επαγγέλματι, και να τον προσκαλούν εις τας οικίας των, δια να ψάλλη αγιασμούς, να λειτουργήση εις την εκκλησίαν περιερχόμενος όλην την επαρχίαν» και σινεχίζει να τους συνιστά να τον αμείβουν γενναιόδωρα «Και υμείς, λέγει, να τον φιλοδωρήσητε πλούσια χειρί εκ των ων ευπορείτε παρά θεού αγαθών, δια να σας εύχεται θερμότε-

ρον και να μνημονεύη των ονομάτων εις τας προς θεόν εντεύξεις του».

Η χειροτονία του Άνθιμου σε τιτουλάριον επίσκοπον Ειρηνουπόλεως έγινε στη Δαμασκό κατά τον μήνα Φεβρουάριο του 1765 μετεχόντων της τελετής της χειροτονίας, πλην του Πατριάρχου Σίλβεστρου, και των επισκόπων Τύρου και Σιδώνος Μακαρίου και του Σαϊδανάγιας Ιεροθέου (ολόκληρη η πράξη της εκλογής και χειροτονίας του επισκόπου Ανθίμου περιέχεται στο πρώτο έγγραφο του Πατριάρχη Σίλβεστρου).

Είναι άξιον προσοχής ότι ο Ειρηνουπόλεως Άνθιμος απέλαυε τόση εκτίμηση από τον Πατριάρχη Σίλβεστρο, ώστε όχι μόνον τον εγκωμιάζει στα επίσημα έγγραφά του, όπως είδαμε πιο πάνω, αλλά και τον χρησιμοποιήσε ως αντιπρόσωπό του, στην επαρχία του, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω. Φαίνεται επίσης ότι το 1766 ο Ειρηνουπόλεως Άνθιμος ευρίσκετο στην Κωνσταντινούπολη μαζί με τον Πατριάρχη Σίλβεστρο για το ζήτημα της λατινικής προπαγάνδας ανάμεσα στους Άραβες Ορθοδόξους.

Αν και τα έγγραφα του Πατριάρχη Σίλβεστρου δεν αναφέρουν τίποτα για την πατρίδα του Άνθιμου, είναι δυνατόν να εικάσει κανείς ότι για να υπάρχει τόσο στενός δεσμός μεταξύ του Πατριάρχη και αυτού συνέλαβε το γεγονός ότι ήταν και οι δύο Κύπριοι. Είναι γνωστόν ότι και άλλοι επίσκοποι από την Κύπρο υπηρετούσαν κατά τα χρόνια αυτά στον θρόνο της Αντιοχείας. Περί τούτου μας βεβαιούν έγγραφα κατακεχωρισμένα στον κώδικα Α της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (σελ 128 κ. ε.). Εκεί είναι επίσης κατακεχωρισμένη και η διαθήκη του επισκόπου Άνθιμου συνημμένη μαζί με την εισαγωγή και της σημειώσεις της. Ο επίσκοπος Ειρηνουπόλεως Άνθιμος συνέταξε την διαθήκη του το 1784, στο χωριό του την Έμπα, ευρισκόμενος σε βαθύ γήρας. Παρ'όλον ότι προησθάνετο τον θάνατό του, εμελέτα τότε αποδημάν στη βασιλεύουσα. Αλλ'εθέλησε πριν την αποδημία του να αφήσει διαθήκη στη πατρίδα του, την οποία αφού σύγγραψε, την παράδωσε στον εξ ανειψιάς (αδελφότεχνης) γαμβρό του Παπασολομών, ο οποίος κατήγετο και αυτός από το χωριό Έμπα. Η διαθήκη εσφραγίσθη με την ίδια τη σφραγίδα του και παραδόθηκε μετά της ρητής διαταγής να μη ανοιχθεί μέχρι της επιστροφής του εις την πατρίδα του, πλην βεβαίως σε περίπτωση θανάτου του και μόνον. Μαζί με την εντολή αυτή παρέδωσε και τρεις ομολογίες οι οποίες βεβαιούσαν για χρήματα που δάνεισε σε ιερά ιδρύματα στην Κύπρο. Το γεγονός αυτό δεικνύει ότι

ο επίσκοπος Άνθιμος, ο οποίος ζούσε προηγουμένως σε μεγάλη φτώχεια, κατόρθωσε να εξοικονομήσει χρήματα - ίσως από τις ελεημοσύνες των χριστιανών, για τις οποίες αναφέραμε πιο πάνω- τα οποία κατάθεσε έναντι γραμματίων και με τόκους στη Μονή Κύκκου και τη Μονή Χρυσορροϊάτισσας. Από τις ομολογίες αυτές η μία στη Μονή Χρυσορροϊάτισσας ήταν στο όνομα του ανεψιού του (γιου του Παπασολομού) Νικολάου Λογιωτάτου για 1000 γρόσια, η άλλη στην ίδια Μονή ήταν στ'όνομα του ιδίου του Άνθιμου για 500 γρόσια, ενώ η τρίτη ομολογία που ήταν στην Μονή Κύκκου και πάλι στ'όνομα του ήταν δια του ποσού των 2000 γροσίων. Από τον απολογισμό της διαθήκης προκύπτει ότι η μία ομολογία στην Μονή Χρυσορροϊάτισσας είχε συναφθεί έξι χρόνια πριν το άνοιγμα της διαθήκης διότι επληρώθηκαν σε αυτή τόκοι για έξι χρόνια οι οποίοι ανήλθαν σε 600 γρόσια, πράγμα το οποίο δεικνύει ότι το επιτόκιο ήταν 10%. Η άλλη ομολογία που ήταν κατατεθειμένη στη Μονή Κύκκου απέφερε τόκους των 700 γροσίων. Αυτή πρέπει να είχε μικρότερο επιτόκιο από το 10%. Μαζί με τους τόκους, το συνολικό ποσό που άφησε στη διαθήκη του ο Άνθιμος ήταν 4800 γρόσια. Η διαθήκη ανοίχθηκε μετά τον θάνατο του επισκόπου Άνθιμου που συνέβηκε τον Αύγουστο του 1791. Οι εκτελεστές της ωρίζοντο ο Πάφου Πανάρετος, συγγενής του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσάνθου (αλλά φαίνεται ότι ήταν και συγγενής του Άνθιμου) και ο γαμβρός εξ ανεψιάς (αδελφότεχνης) του Επισκόπου Άνθιμου Παπασολομών. Ο Πάφου Πανάρετος είχε πεθάνει λίγο πριν από τον θάνατο του Άνθιμου και γι αυτό η εκτέλεση της διαθήκης έγινε από τον Αρχιεπίσκοπο Χρύσανθο. Την εκτέλεση της διαθήκης επέπτευσε αυτοπροσώπως και ο ανεψιός (αδελφότεχνος) του επισκόπου Ανθίμου, Νικόλαος ο Λογιώτατος, υιού του Παπασολομού. Από τη διαθήκη μαθαίνουμε ότι η ανεψιά του επισκόπου Ανθίμου, η πρεσβυτέρα Μαρία και ο γαμβρός του Παπασολομών, είχαν εκτός από τον Νικόλαον και άλλους τρεις υιούς, τον Μάρκον, Χριστόδουλον και Ανδρέαν, και μια κόρη με τ' όνομα Ελένη. Η οικογένεια αυτή των Παπασολομονίδων από το χωριό Έμπα, προέκυψε να αναδειχθεί κατά τον 19ον αιώνα ως μία από τις πιο ισχυρές οικογένειες του νησιού, διαδραματίζοντας μεγάλο ρόλο στα πολιτικά, θρησκευτικά, αλλά και οικονομικά δρώμενα της Κύπρου κατά την εποχή εκείνη. Απόγονοι της οικογένειας των Παπασολομονίδων ακόμη ζουν στο χωριό Έμπα μέχρι

σήμερα.

Από την διαθήκη του επισκόπου Ανθίμου, οι ανεψιοί του αυτοί έλαβαν τα εξής ποσά: Ο Νικόλαος ο Λογιώτατος γρ. 1000, η Ελένη γρ. 150, ο Μάρκος γρ. 150, ο Χριστόδουλος γρ. 150, και ο Ανδρέας γρ. 150. Περαιτέρω ποσά άφησε δια της διαθήκης του στον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου και στους λοιπούς αρχιερείς, στην Μονή Μαχαιρά και στη Μονή του Σταυρού της Μίθθας (κοντά στο χωριό Τσάδα της Πάφου), στη Μονή του Αγίου Γεωργίου του Νικοξυλίτη (κοντά στο χωριό Δρούσια της Πάφου) στην εκκλησία του χωριού του, Έμπα, σε διάφορες Μονές και Σκήτες του Αγίου Όρους, στον Άγιο Τάφο, σε διάφορες εκκλησίες της Κύπρου και σε μια φτωχή γυναίκα από το χωριό Σύσκλητον. Άξιον ιδιαίτερης σημείωσης είναι το επιδειχθέν ενδιαφέρον του επισκόπου Ανθίμου προς τις Μονές και τις Σκήτες του Αγίου Όρους, αλλά είναι γνωστό ότι και από άλλες περιπτώσεις βεβαιούνται η σχέση της Κύπρου με αυτές. Και ο Πατριάρχης Αντιοχείας Σιλβέστρος είχε μεταβεί πριν από την ανάρτησή του στο θρόνο για προσκύνημα στο Άγιο Όρος. Δεν θα είναι απίθανο να έκανε το ίδιο προσκύνημα και ο Ειρηνουπόλεως Άνθιμος. Επίσης είναι αξιοπαρατήρητο ότι αφήνει διάφορα ποσά και για την οικοδόμηση ναών στην Κύπρο.

Εξ όσων γνωρίζουμε, αυτή η διαθήκη είναι η μόνη γνωστή διαθήκη Κυπρίου Επισκόπου του 18ου αιώνα. Δεν μας πληροφορεί μόνο για τη ζωή αυτού το επισκόπου, αλλά και μας δεικνύει τα χριστιανικά αισθήματα που κατείχε. Επίσης αποδεικνύει την Αγάπη του προς την πατρίδα του Κύπρο και τη κατανόηση που είχε για τις ανάγκες διάφορων εκκλησιαστικών ιδρυμάτων στη Κύπρο και στο Άγιο Όρος. Είναι πιθανόν ότι πριν τη τελευταία του αποδημία ο επίσκοπος Άνθιμος είχε μείνει αρκετό χρόνο στη Κύπρο και γνώριζε τις ανάγκες των ναών της. Πιθανόν να ήλθε στη Κύπρο μετά τον θάνατο του Πατριάρχη Σιλβέστρου το 1766.

Πηγή: Κυπριακά Σπουδαί, 1953

Πηγή, Από το βιβλίο του Κυριάκου Ταπακούδη «ΔΟΞΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΙ»:

Ο ΠΑΠΑΣΑΒΒΑΣ 1865

Ο Παπασάββας έζησε τα τελευταία χρόνια της Οθωμανικής Τουρκικής κατοχής και τα πρώτα της Αγγλικής, καθώς το 1871 η Κύπρος παρεδώθηκε στους Άγγλους μετά την συνθήκη που υπέγραψαν οι δύο χώρες για υπεράσπιση της πρώτης από τη δεύτερη σε περίπτωση επίθεσης της Ρωσίας.

Εκείνους τους καιρούς οι κάτοικοι ζούσαν υπό την σκιά της καταπίεσης και του κατατρεγμού από τους βάρβαρους Μωαμεθανούς κατακτητές πρώτα, και στη συνέχεια των Άγγλων που ενώ οι Χριστιανοί Κύπριοι πανυγήρησαν και τους δέχτηκαν ως ελευθερωτές, αποδείχτηκαν και αυτοί στυγνοί καταπιεστές και εκμεταλλευτές.

Στις εποχές εκείνες της σκλαβιάς έως και πρόσφατα στα πρώτα χρόνια της εγκαθίδρυσης της δημοκρατίας, οι παπάδες δεν έπαιρναν μισθό. Η πληρωμή τους ήταν όσα οι πιστοί έβαζαν στο παγκάρι της εκκλησίας για να ανάψουν κεριά του Αγίου, καθώς και όσα ελάχιστα κατά το δοκούν έδιναν οι φτωχοί χωρικοί, για την τέλεση των διαφόρων Χριστιανικών μυστηρίων.

Γι αυτό το λόγο παπάδες γίνονταν όσοι αγαπούσαν την ψαλτική κυρίως, ή είχαν κλίση στο Θεό. Δεν ήταν επάγγελμα που μπορούσε να θεωρηθεί βιοποριστικό, αφού δεν άφηνε αρκετά χρήματα για να μπορέσει κάποιος να ζήσει την οικογένειά του. Γι αυτό όλοι οι παπάδες είχαν άλλη κύρια ασχολία για να μπορούν να επιβιώνουν οικονομικά. Κυρίως ασχολούνταν με την τέχνη του σκαρπάρη για να μπορούν να είναι πάντα στη διάθεση των ενοριτών τους, αφού όλη τη μέρα την έβγαζαν στο εργαστήριο τους που συνήθως το είχαν στημένο στην κεντρική πλατεία του χωριού.

Ο παπασάββας ήταν ένας λιγόκορμος γεμάτος νεύρο ανθρωπάκος, που πάντα με θυμώδη και αυστηρή συμπεριφορά, επέβαλλε τη γνώμη του χωρίς να δέχεται αντίρρηση. Καθώς ήταν παπάς, αλλά και δάσκαλος αφού ήξερε γράμματα, όλοι οι χωριανοί δεχόντουσαν τον λόγο του ως προσταγή. Για αυτή του τη συμπεριφορά, του κόλλησαν το παρατσούκλι του αντάρτη. Εκτός από την παπαδική, είχε για κύριο επάγγελμα την περβολαρική, αλλά ταυτόχρονα ήταν δάσκαλος, ψα-

ράς, ήταν άνθρωπος για όλες τις δουλειές.

Είχε δυνατή θέληση, ήταν πολυμήχανος και αεικίνητος, ήταν πάντα μπροστάρης και αρχηγός. Οι κάτοικοι για τα δύσκολα τους προσέτρεχαν σε αυτόν. Καβαλίκευε ένα ψηλό άλογο που το έλεγε άππαρο, ενώ οι χωριανοί λένε ότι ήταν μούλα, και φάνταζε μια λεπτή επιβλητική φιγούρα να ιππεύει καμαρωτός και κορτωτός.

Αντάρτης είναι ο άνθρωπος ο μοναχός πολεμιστής που πολεμά για ιδέες και ιδεώδη, είναι ατίθασος, ταραξίας, απείθαρχος και αδύνατον να του επιβληθεί κάποιος. Αυτή είναι η ετυμολογία του αντάρτη, τέτοιος ήταν ο Παπασάββας, το παρατσούκλι που του κόλλησαν του πήγαινε επ ακριβώς.

Δεν ανεχόταν από κανέναν το άδικο, και επέβαλλε την τάξη στους ανθρώπους πολλές φορές με τον θυμό και τη βία.

Μια φορά που είχε συνοριακές διαφορές με έναν Τούρκο ο οποίος εκμεταλλευόμενος την Τουρκική κατοχή και το δικό του κατακτητή ήθελε να καταπατήσει την περιουσία του, έδρασε χωρίς να σκεφτεί συνέπειες ως εκ του μικρού του αναστήματος, ή το φόβο του υπόδουλου και της τιμωρίας από τον κατακτητή.

Στα «Πιρομάσια» μια παράλια περιοχή κοντά στη Τούρκικη συνοικία του Μουττάλλου, είχε ένα χωράφι που γειτόνευε με ένα άλλο Τούρκικο, που ο άπιστος ιδιοκτήτης του, ήθελε να ταραξίει τα σύνορα και να του καταπατήσει την περιουσία.

Ο σκληροτράχηλος παπάς προσπάθησε πρώτα με καλό τρόπο και καλοπίσσμα να τον αποτρέψει από τις παράνομες και παράλογες βλέψεις του, προσπάθησε να του δώσει να καταλάβει ότι δεν θα το δεχόταν και θα γίνονταν από καλοί γείτονες κακοί εχθροί, αλλά ο άπιστος δεν άκουγε.

Μια φορά που καβάλλα στο άλογο του τον έκοψε να ταραξίσει τους στύλους του ττελιάσματος, φουρκίστηκε και θόλωσε το μυαλό του από οργή. Βίτσισε τον άππαρο, και διπλοκαλπάζοντας όρμηξε πάνω του και τον έριξε χάρμω. Ξεκαβαλίκεψε, και σαν ήταν χαμαί πεσμένος και πληγωμένος, του έδωσε ένα μπερντάχι ξύλο τόσο, που ο άπιστος το θυμόταν μετά φόβου στην υπόλοιπη του ζωή.

Πέρασε λίγος καιρός, ο Τούρκος δεν ξαναφάνηκε στο χωράφι. Το είχε μέσα του όμως άχτι μεγάλο, σκέφτηκε και πλέρωσε τα Χασαμπουλιά να τιμωρήσουν τον παπά παραδειγματικά και με τρόπο που

να το μάθει όλη η κοινωνία Τούρκοι και Ρωμιοί, έτσι που να αποκατασταθεί η τιμή του.

Τα Χασαμπουλιά ήταν Τούρκοι ληστές παράνομοι, που ζούσαν κλέβοντας και σκοτώνοντας τους αδύνατους χωρικούς και η δράση τους ήταν σε όλη την επαρχία της Πάφου και της Λεμεσού.

Στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας και τα πρώτα της Αγγλοκρατίας (1870-1945) το έγκλημα είχε πάρει μεγάλες διαστάσεις και ήταν καθημερινό φαινόμενο. Ήταν μια κατάσταση που συναίβενε διότι οι αστυνομικές Αρχές δεν μπορούσαν να επιβάλουν τον νόμο, ή να διαλύσουν τις διάφορες συμμορίες, γιατί οι εγκληματίες που συνήθως ήταν τα πρωτοπαλικάρα της κάθε περιοχής, ετύγχαναν βοήθειας από τους απλοϊκούς χωρικούς που από φόβο δεν ήθελαν να τα βάλουν μαζί τους.

Η οικογένεια τους καταγόταν από την Επισκοπή Λεμεσού και με την αγγλική επικράτεια μετοίκησαν στο χωριό Μαμώνα της επαρχίας Πάφου. Η οικογένεια είχε τρία αγόρια και ένα κορίτσι.

Το αμαρτωλό έργο ξεκίνησε το 1887, όταν ο μεγαλύτερος υιός, ο Χασάν Αχμέτ Πολίς γνωστός ως Γέρο-Χασαμπουλλάς, έκλεψε ένα κοπάδι πρόβατα και καταδικάστηκε σε επτά χρόνια φυλάκιση. Όταν οδηγώντας τον στη φυλακή οι αστυνομικοί, κατάφερε να δραπετεύσει και έγινε έτσι φυγάς και καταζητούμενος. Μαζί με τα δύο μικρότερα του αδέρφια, άρχισαν τις ληστείες, διέπραξαν φόνους, έκαναν βιασμούς, ακόμα και απαγωγές.

Οι αστυνομικές αρχές κατάφεραν να συλλάβουν τον Χασάν όταν αρρώστησε από μαλάρια. Τα δυο του αδέρφια με την συμμορία τους, κατάφεραν να τους συλλάβουν ύστερα που τους πρόδωσε ένας φίλος τους. Ενώ διανυχτέρευαν σε ένα σπίτι στο Κιδάσι, αστυνομικοί τους περικύκλωσαν και τους ζήτησαν να παραδοθούν. Αυτοί αρνήθηκαν και αρχίνησαν να πυροβολούν με αποτέλεσμα να σκοτωθεί ο ένας αδερφός ο Καβούλης και να συλληφθεί ο άλλος ο Καϊμακάμ που καταδικάστηκε σε θάνατο. Μαθαίνοντας τα καθήκαστα ο Γέρο Χασαμπουλλάς που ήταν φυλακισμένος, προσπάθησε να αποδράσει για να πάρει εκδίκηση, αλλά σκοτώθηκε από τους αστυνομικούς στην προσπάθεια του αυτή.

Τα Χασαμπουλιά έδρασαν σε σαράντα χωριά της Πάφου και της Λεμεσού, και σε όλα διέπραξαν εγκλήματα.

Σε λίγες μέρες, όταν ο παπάς συναπαντήθηκε με ένα Τούρκο φίλο του, έμαθε για τη επικυρηξη του και ότι ίσως να τον έψαχναν τα Χασαμπουλιά.

Αγέρωχα και με στόμφο μεγάλο, γύρισε και του είπε ο παπάς,

-Εν το αγγούρι μου που να πκιάσουν, μια έκφραση που δήλωνε με μιλλωμένο και απαξιωτικό τρόπο τι θα έπιαναν οι Τούρκοι. Ήταν μια φράση που σήμερα λέγεται τόσο συχνά από όλους και έχει καταντήσει αστεϊζουσα έκφραση και δεν παρεξηγείται πλέον, αλλά που έχει την ίδια σημασία. Ήταν μια περιώνυμος κουβέντα που πρωτοειπώθηκε από τα χείλη του Παπάσαββα και που έμεινε παρακαταθήκη να την χρησιμοποιούν σήμερα όλοι οι Κύπριοι.

Ευτυχώς για λόγου του, τα Χασαμπουλιά δεν θέλησαν να ασχοληθούν μαζί του, εκείνους τους καιρούς είχαν μεγάλα προβλήματα και κρύβονταν, γιατί είχε εξαπολυθεί από τις αστυνομικές αρχές άγριο κυνηγητό για να τους συλλάβουν

Εκείνους τους καιρούς, πριν της Αγγλικής επικυριαρχίας, υπήρχαν διάφορα έθιμα που κυρίως οι κάτοικοι τα τηρούσαν και τα εφάρμοζαν ώστε να κρατηθεί η Κυπριακή Χριστιανική παράδοση κάτω από τον αβάσταχτο ζυγό των κατακτητών. Ένα από τα έθιμα, ήταν η επιβολή του ανδρός συζύγου στην νύφη πριν το γάμο, με τρόπο που να επιβάλλει την αδιαμφισβήτητη κυριαρχία του.

Ήταν μια φορά λοιπόν να κάμει ένα γάμο ο Παπάσαββας, όπου ο γαμπρός θα ερχόταν από το γειτονικό χωριό της Έμπας καβαλικεμένος σε άλογο, ως όριζε το έθιμο, που τα χρόνια εκείνα της Τουρκοκρατίας, ο ξενοχωρίτης γαμπρός ερχόταν καβάλα σε άλογο υπό συνοδεία συγγενών, κουμπάρων και φίλων.

Ήταν ένα κακό έθιμο που συνήθως κατέληγε σε μακελειό, και που οι Τούρκοι κατακτητές το επέτρεπαν και έβλεπαν με ευχαρίστηση τους Χριστιανούς να συγκρούονται και να σκοτώνονται μεταξύ τους.

Το έθιμο ήθελε τον ξενοχωρίτη γαμπρό να εισέρχεται στο χωριό της νύφης καβάλλα σε άλογο συνοδευόμενος με ένα στρατό από κουμπάρους που τον συνόδευαν για να τον βοηθήσουν να πάρει με το ζόρι τη νύφη για την τελετή του γάμου στο δικό του χωριό.

Το ίδιο γινόταν και στο χωριό της νύφης, όπου μαζεύονταν πολλοί συγγενείς της

και ανέμεναν την είσοδο του γαμπρού στο χωριό ώστε να τον αναγκάσουν να ξεκαθαλίσει από το άλογο του και υποταγμένος στη δύναμη τους να πάει περπατητός στο σπίτι της νύφης και να δεχτεί να γίνει η τελετή στην εκκλησιά του χωριού της.

Η είσοδος του γαμπρού στο ξένο χωριό της νύφης και η άρνηση του να κατεβεί από το άλογο, εθεωρείτο σαν προσβολή. Πολλές φορές ο γαμπρός όταν ένωθε ότι θα κέρδιζε τη μάχη, αρνιόταν να ξεκαθαλίσει, για να δείξει έτσι ότι μετά το γάμο, αυτός θα ήταν ο αφέντης του σπιτιού και διαχειριστής της προίκας, και όχι η νύφη με τα πεθερικά. Αν δεν κατέβαινε με τη θέληση του από το άλογο, έπρεπε να τον κατεβάσουν με το ζόρι.

Το αποτέλεσμα ήταν μια αιματηρή σύγκρουση και σφαγή με ρόπαλα και μαχαίρια που μετέφεραν μαζί τους για αυτό το σκοπό. Πιάνονταν στα χέρια, μάλωναν, πάλωναν και δέρονταν.

Πολλές φορές για να καταφέρουν τον γαμπρό να ξεπεζέψει με τη θέληση του και να αποφευχθεί η σύγκρουση, κάποιοι που είχαν μάλια και χρήματα, έτασαν στον γαμπρό περισσότερη προίκα, έτσι λυνόταν το πρόβλημα.

Όταν η επιμονή των δυο πλευρών να εξέλθουν νικητές ήταν μεγάλη, κάποιες φορές κάποιος σκοτωνόταν και αντί για γάμους και χαρές, είχαν κηδείες και οδυρμούς με επακόλουθο να ξεκινήσουν άλλες βεντέτες και σκοτωμοί μεταξύ των δύο χωριών.

Εάν εκέρδιζε η ομάδα από το ξένο χωριό, προχωρούσαν ως νικητές, έπαιρναν τη νύφη, την ανέβαζαν στο άλογο, και αφού έβαζαν τα χέρια της γύρω από το γαμπρό, τα έδεναν γύρω του με μεταξωτά μαντήλια, και αυτός την έπαιρνε και έφευγε για την εκκλησία του χωριού του. Αν κέρδιζαν οι χωριανοί, τότε ο γαμπρός κατέβαινε από το άλογο του δαρμένος, ματωμένος, κτυπημένος, και έπρεπε περπατητός να παει μέχρι την πόρτα του σπιτιού της νύφης, και χλευασμένος από τους νικητές, να ζητήσει την νύφη για να την πάρει στην εκκλησιά του δικού της χωριού, για το γάμο.

Οι Τούρκοι διοικούντες δεν επενέβαιναν σε αυτές τις καταστάσεις, παρά μόνον άφηναν τους Χριστιανούς να εξοντώνονται αναμεταξύ τους, και αυτοί παρακολουθούσαν ως θεατές.

Το εθιμο συνέχισε εις όλην την διάρκεια της Τουρκοκρατίας και σταμάτησε τον

καιρό της αγγλικής κατοχής, επειδή τα αγγλικά δικαστήρια τιμωρούσαν με μεγάλα πρόστιμα κάθε απόπειρα τέτοιας εμπλοκής.

Ήταν ένα προξενικό που κανονίστηκε να γίνει από δυο μεγάλες οικογένειες, να παντρεύουν τα παιδιά τους, έναν νέο από την Έμπα με μια νέα από τη Χλώρακα. Ήταν ο γαμπρός ο Σπύρος απόγονος της πιο παλιάς και μεγάλης οικογένειας που έφεραν το επίθετο Έλληνας, ήταν η νύφη η Ελεγγού, κόρη του Τσιυτηρ Χ' Τσιυρκακού Σιαμμά, επίσης μεγάλο και τρανό σόι. Κανονίστηκαν και συμφωνήθηκαν όλα, και ορισαν την ημερομηνία του γαμου.

Ο πονηρός παπάς για να τους παντρεύει, έβαλε όρο να μην τηρηθεί το έθιμο, γιατί δεν ήθελε ο γάμος να μετατραπεί σε καυγά και μακελειό.

Γι αυτό εκ των προτέρων συμφώνησε με τον γαμπρό και έλαβε διαβεβαιώσεις από το σόι του, ότι θα ξεκαθαλίσει και θα ερχόταν εν ειρήνη στο σπίτι της νύφης, ώστε να γίνει μια ήσυχη και χαρούμενη τελετή γάμου.

Ήρθε η μέρα του γάμου, ο παπάς με το πετραχήλι στη μασχάλη και τον ασημένιο σταυρό στο χέρι, ερχόμενος από έναν αγιασμό, κάθισε στον καφερέ να πει καφέ.

Έγειρε την καρέκλα πίσω στον τοίχο, έτσι που γερμένος και αναπαυμένος, απολάμβανε την ζεστασιά από τις ακτίνες του καυτερού ήλιου που τον χτυπούσαν κατακούτελα κάνοντας τον να νυστάζει και να λαγοκοιμάται.

Ξάφνου, μια φωνή τον ξίππασε, αναστατωμένος άνοιξε τα μάτια του. Είδε μπροστά του ένα μικρό παιδί, να του λέει αλαφιασμένα να τρέξει γιατί ο γαμπρός δεν ξεπέζεψε από το άλογο, και οι συγγενείς της νύφης δεν τον άφηναν να περάσει.

Σηκώθηκε ο παπάς, και χωρίς να πληρώσει τον καφέ από τη βιασύνη του, καθαλίωσε τον άππαρο του, τον κίνησε δυνατά, τον διπλοκάλπασε, και ευρέθει ευτύς μπροστά στον νταή γαμπρό. Χωρίς να χάσει καιρό, τράβηξε τον σταυρό που είχε στην κόζα, και του τον έσυρε στο κεφάλι. Πέρασε ξυστα από το αυτί του, που τον εκαψε και του προκάλεσε μεγάλο πονο.

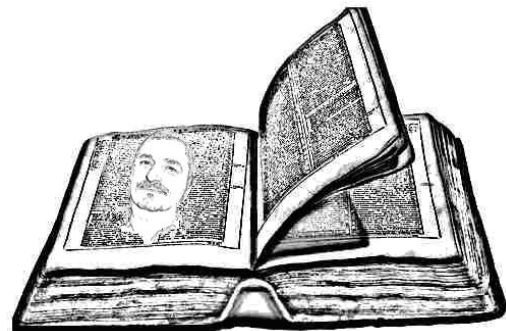
Ήταν ένας ασημένιος σταυρός που ακόμα υπάρχει και χρησιμοποιείται στην εκκλησιά μέχρι σήμερα. Είναι μεγάλος και βαρύς, που αν τον πετυχαίνει, ίσως να γινόταν κηδεία αντί στεφάνωμα. Τον πήρε ξώφαλτα, και πέφτοντας στο έδαφος έσπασε και στράβωσε. Μέχρι σήμερα φαίνονται τα καρφιά με τα οποία ύστερα εδιορθώθηκε.

Τη φήμη του Παπασαββα άμα αγρίευε την ήξεραν όλοι, έτσι αφήνοντας το νταΐλικι κατά μέρος, ξεπέζεψαν και περπάτησαν ως το σπίτι της νύφης.

Τους πάντρεψαν με τάξη και ησυχία, ύστερα πήρε ο γαμπρός τη νύφη στο χωριό του όπου κατοίκησαν και έζησαν ευτυχισμένοι. Συνέχισαν και πλήθηναν την οικογένεια και κατά πολλούς καιρούς κατέλαβαν διοικητικές και εκκλησιαστικές θέσεις, πόστα και αξιώματα ως προεστοί μουχατάρηδες και παράγοντες της κοινότητας της Έμπας. Από εκείνους τον καιρούς, οι κοινοτάρχες που εκλέχτηκαν, σχεδόν όλοι είναι εκ της οικογενείας αυτής. Ο Γεώργιος Έλληνας υπηρέτησε ως κοινοτάρχης για πέντε συνεχόμενες θητείες, ο Αντώνης Έλληνας για δυο θητείες, ενώ ο σημερινός κοινοτάρχης ο Αντώνης Νικηφόρος (συγγενής εκ μητρογονίας), εκλέχτηκε για τρεις συνεχόμενες θητείες, και κατά τα φαινόμενα ίσως καταστεί ισόβιος κοινοτάρχης Έμπας.

Ήταν η τελευταία φορά που επεξηρείθη από γαμπρό ξενομερίτη να τηρήσει αυτό το έθιμο. Δεν ξανασυνέβηκε, γιατί λίγο καιρό πριν, το 1871, όταν στην Κύπρο ανέλαβαν την διοίκηση οι Άγγλοι αποικιοκράτες, είχαν απαγορεύσει αυτό το έθιμο, και με τις αυστηρές τιμωρίες που επέβαλλαν στους παραβάτες, σιγά σιγά σταμάτησαν να το εφαρμόζουν.

Υ.Γ. Ο Παπασάββας απεβίωσε σε νεαρά ηλικία. Απόγονος του ήταν ο Αλέξανδρος, πατέρας της παπαδιάς Ελένης Παπακώστα. Η γυναίκα του ξαναπαντρεύτηκε και έκαμε απογόνους τον Λεωνή τον Λιόνταρο το γνωστό γεροντοπαλίκαρο της Χλώρακας, και την Ελεγγού του Ρωτόκλειτου. Κατά πολύ αργότερα, ένας δισεγγονος του αντρογυνου, παντρεύτηκε μια δισεγγονη του ιερεως.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΕΜΠΑΣ

2. ΝΟΣΤΟΣ: ένα μη κερδοσκοπικό και μη εμπορικό πολιτιστικό ιστολόγιο

3. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ Η ΣΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΙΜΠΡΟΥ

4. ΝΟΣΤΟΣ: Η εικόνα του Χριστού του Αντιφωνητή στο χωριό Έμπα της

5. ΝΟΣΤΟΣ: Ο Κοτζάμπασης της Κύπρου Ανδρέας Σολομωνίδης από το χωριό Έμπα της Πάφου

6. ΝΟΣΤΟΣ: Άγνωστα δίστιχα (τσιαπτιστά) από το χωριό Έμπα της Πάφου

7. ΝΟΣΤΟΣ: Ο θησαυρός του παπά - Κωνσταντή, Μια αληθινή ιστορία από το χωριό Έμπα της Πάφου

8. Κύπριος Επίσκοπος Ειρηνουπόλεως (Βαγδάτης) Άνθιμος και η Διαθήκη του

9. Από το βιβλίο του Κυριάκου Ταπακούδη «ΔΟΞΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΙ»: Ο ΠΑΠΑΣΑΒΒΑΣ 1865

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ISSN 1986-2709

ΧΛΩΡΑΚΑΣ

Τύπος, εκδότης, ιδιοκτήτης και συντάκτης περι τα γεγονότα και ζητήματα, Κυριάκος Τσαπακούδης